

צבי גיל, עיתונאי וסופר, ממייסדי הטלוויזיה הישראלית. מרצה לתקשורת המונים. פעיל במוסדות לתיעוד והנצחת השואה עומד בראש הפרוייקט לתיעוד תרומת הניצולים למדינה.

כתב ארבעה ספרים והוא לקראת החמישי, ספריו: גלים בינוניים עד רוגשים, מסה על השידורים העבריים של טרום המדינה; בית היהלומים, סיפור הטלוויזיה הישראלית; גשר של נייר, סיפורת אוטוביוגרפית; לשחק על חלומות, רומן על ניצולי השואה הצעירים בבואם לארץ.

מימי לא ראיתיו, שוחחנו טלפונית פעמים בודדות, שיחות די ארוכות, התרשמתי ממנו עמוקות, איש רב פעלים, סיכמנו שאנו ניפגש לשיחת טנדו בבית קפה תל אביבי, עד כה לא נתקיימה, אני מקווה לזום מחדש את השיח הטלפוני, וגם להיפגש איתו. קראתי את מה שהוא כתב על היהודים בלוב ואני רוצה לציין שעשה שיעורי בית, אני משוכנע שהרבה יהודים יוצאי לוב לא יודעים את ההיסטוריה שלנו כפי שצבי גיל יודע אותה, תודה לך צבי, נחצ'ה.

מאת צבי גיל

קהילת לוב

מהעתיקות בעולם

שנמצאו במקום. עם הכיבוש הרומי של לוב, 47 לפנה"ס, הייתה קיימת קהילה יהודית ב"קירני". לפי יוספוס פלביוס הקהילה גדלה ל-5,000 איש במאה ה-1. בקירנאיקה אף פרץ מרד נגד רומא שידוע כמרד התפוצות. 115-117 לספירה המורדים היהודים הגיעו עד למצרים. טריאנוס הקיסר שלח חילות משלוח למצרים, דיכא את המרד היהודי, ציווה עליהם לשלם בעבור תיקון המקדשים הרומאים ובסופו של דבר הושיב אותם בלב אוכלוסייה נוכרית. במאה ה-16 נכבשה לוב לסרוגין על ידי ספרד, טורקיה ואחרים. באותה תקופה רבי שמעון לביא, שהיה בדרכו מספרד לארץ ישראל, מוצא בטריפולי יישוב יהודי, ללא רועה רוחני. הוא מחליט להשאר בקהילה כדי ללמד תורה ומצוות ההלכה. יהודי לוב מייחסים לו

אך חי בטריפולי, עמד בראש בית הדין הרבני והוציא מיזו אחד עשר חיבורים, ביניהם חיבורי הלכה.

מסורות עממיות מייחסות את בואם של היהודים ללוב לימי ההתיישבות של יורדי-ים פיניקים בחופי צפון אפריקה, אליהם הצטרפו יהודים, בתקופת שלמה המלך במאה העשירית לפנה"ס. מסורות אחרות מייחסות את ראשית היישוב היהודי לתקופת גלות עשרת השבטים (720 לפנה"ס). בקירנייקה התגלה קמיע ועליו כתובת עברית: "לעבדיו בן ישב", שזמנו בין המאה העשירית לפנה"ס למאה הרביעית לפנה"ס.

בתקופת שלטונו של אנטיוכוס אפיפנס בארץ ישראל היגרו, מרצונם החופשי, יהודים רבים לעיר העתיקה קירני שבקירנאיקה. עדות לכך אפשר לראות במצבות עם כתובות עבריות

לפני מספר שבועות אלה קבלתי את גיליון מס' שלוש של כתב העת של ארגון יוצאי לוב בישראל בשם "לבלוב". אחד הדברים שמשכו את תשומת לבי המיידית, הייתה העטיפה האחורית אשר מודפסת בשפה האיטלקית. גם חלק מן המאמרים הופיע באיטלקית.

בלוב, ובעיקר בעיר טריפולי, בעבר טריפוליטאניה, שהייתה בתקופה מסוימת מושבה איטלקית, חיה קהילה יהודית משגשגת. היו בה מוסדות יהודיים לתפארת וגם פרסום בשם "סמדר" שבו היו לא רק ידיעות שנוגעות לחיי הקהילה אלא גם על נוף וטבע.

אחד מחכמי הידועים של הקהילה היה ר' יצחק חי בוכבזה, שאמנם נולד בטוניס הקרובה, בסוף המאה ה-19

את תקומתם הדתית."

השפעתה של יהדות ספרד על יהודי לוב היתה לא רק דתית, אלא לא פחות מזה חברתית, תרבותית וערכית, אך לא בהגירה מספרד אליה. עובדה זאת מאששת הנחה בדוקה שהקשר בין הקהילות היהודיות בטרומ ימי הביניים, במהלכם ואחריהם, היה קשר תקשורתי. אכן היהודים בפזורה פיתחו מערכת תקשורתית ענפה מאוד. על קיום מערכת זאת, למדתי בסמינר שאורגן ע"י המכון לקומוניקציה של האוניברסיטה העברית בשנת 2004 בראשות פרופסור מנחם בלונדהיים ובהשתתפות אנשי אקדמיה ומדיה. נמסר לנו, כדוגמה, כי הפרסום הפופולארי ביותר בעולם היהודי, הוא ההגדה ולא התנ"ך. ההגדה היא סיפורו של עם שיצא ממצרים, ולא סדרת ציוויים של עשה ולא תעשה. להערכתי דבק זה - תרבותי, ערכי, כלכלי, שתדלני, הוא שהיה לו האפקט האפוקסי בפנומן של קיום היהודים כעם, חרף היותם בפזורה אלפיים שנה, הרבה יותר מאשר הדת לעצמה. הדת היוותה ללא ספק גורם חשוב אך במסגרות נורמטיביות ותרבותיות שונות אשר מהן היהודים הושפעו מאוד באורח חייהם.

האימפריה העות'מאנית, אשר במסגרתה ניהלו היהודים את הידיאלוגים בינם לבין עצמם, הרחיבה את תחום השפעתה ללוב במחצית המאה ה-16. בתקופה זו היהודים חיו בתנאים טובים יחסית, ואלה התקיימו במשך כמה מאות שנה. מצב זה שנתמר גם לאחר כיבוש המדינה על

האיטלקית ובעובדה, כי השער האחורי של ביטאון יוצאי לוב הוא בשפה האיטלקית.

הפגיעות ביהדות לוב החלו בשנת 1938 עם חקיקת חוקי הגזע באיטליה ובהמשך הוחלו גם על יהדות לוב. בזמן מלחמת העולם השנייה נערכו פרעות כנגד היהודים. בתחילה הפגיעה הייתה קלה אך בימי המלחמה הלכה וגברה. בשנת 1942 האיטלקים החליטו כי יהודי קירינאה יוגלו למחנה ג'אדו-giardo בדרום הרי ג'בל עיוד

הוחלט כי הגברים בגיל העבודה יגויסו לעבודת כפייה. לפי אומדן "יד ושם" נספו בשואה 217 יהודים מתוך אוכלוסייה של 30,000 יהודים. הערכה אחרת מדברת על יותר מ-1000.

עליית קהילת לוב לארץ ישראל

עם סיום מלחמת העולם השנייה בנובמבר 1945 נערכו פרעות ביהודי לוב ו-142 מהם נהרגו ורבים אחרים נפצעו. ביוני 1948, מיד לאחר ההכרזה על הקמת המדינה, התרחשו שוב מאורעות ונהרסו 280 בתים. היהודים נערכו לפעולות של הגנה עצמית. זאת תוך כדי מאמץ לעלות לישראל. בין השנים 1948 ועד 1952 הועלתה הקהילה היהודית כמעט כולה למדינת ישראל, למעט חלק שפנה לכיוון איטליה. לאחר העלייה ההמונית נשארו בלוב כ-7000 יהודים. עד שנת 1967

עלו רוב היהודים מלוב למדינת ישראל. בזמן מלחמת ששת הימים, כאות הזדהות עם שכניהם המצרים, תקפו המוסלמים את היהודים שנתרו בלוב. לאחר המלחמה הורשו רוב היהודים לעזוב את המדינה. בשנת 1958 הוחלט בחוק כי יש לפרק את

הקהילה היהודית.

(ע"פ ויקיפדיה ומקורות אחרים)

ע"פ הפרסום - "לבלוב" יוצאי לוב מאוגדים כיום בקהילה מבוססת ופעילה. טוב שהיא קיימת ולו כדי להנחיל את המורשת לדורות הבאים. בשעתו ארגונים יוצאי גלויות שונות היו

בתקופת שלטונו של אנטויוקוס אפיפנוס בארץ ישראל היגרו, מרצונם החופשי, יהודים רבים לעיר העתיקה קירני שבקירנאיקה. עדות לכך אפשר לראות במצבות עם כתובות עבריות שנמצאו במקום. עם הכיבוש הרומי של לוב, 47 לפנה"ס, הייתה קיימת קהילה יהודית ב"קירני".

גורם תומך בכול המובנים בקליטת העלייה מאותה ארץ. המציאות הוכיחה כי כול אימת שבארץ הייתה קהילה מאורגנת של יוצאי אותה ארץ - עליה, תהליך הקליטה היה טוב לאין ערוך מאשר אלה שלא היו להם לאן לפנות זולת למוסדות הקולטים. עליית יהודי לוב לישראל הייתה עליה מוצלחת, כפי שביטאון יוצאי לוב מביא דוגמאות.

כידוע, תודעת השואה, היתה בדרך כלל קשורה ביהדות אירופה, אבל יהודי צפון אפריקה, בטוניסיה ובעיקר בלוב, חוו גם הם את חוויות הרדיפות, הגרוש ומחנות הריכוז. יש חשיבות רבה שהסיפור שלהן יסופר לא רק על ידי מוסדות אלא בראש וראשונה על ידי יחידים, לרבות התלואות שעברו השרידים לאחר השחרור, בעליה לארץ. סיפורים אלה של כול שרידי השואה ידועים הרבה פחות לציבור הישראלי. אחד מהם, של שמעון תשובה, מתפרסם בגיליון האחרון של "לבלוב". אינני יודע אם הוא שייך למשפחת תשובה המפורסמת, בראשותו של יצחק תשובה שעלתה מלוב.

מבחינה זאת, כתב העת "לבלוב" יש לו חשיבות כפולה, כמו כול כתב עת של קהילה מסוימת. בראש וראשונה העברת מידע ומורשת לדורות הבאים, אך לא פחות מזה - לציבור כולו. יחד עם הכרת מורשתו שלו, הוא יזכה להכיר את המורשת של קהילות אחרות שבאו לכאן והעשירו את התרבות, את האומנות ואת צבע החיים שלנו בישראל

הקהילות היהודיות בטריפולי ובבנגזי קיימו קשרים הדוקים עם יהדות איטליה. הכיבוש האיטלקי שבא אחרי השלטון העות'מאני התקבל בשביעות רצון על ידי יהדות לוב. את הראיה אנו מוצאים, כאמור, בין היתר, באימוץ השפה האיטלקית.

ידי צבא איטליה בשנת 1911. הקהילות היהודיות בטריפולי ובבנגזי קיימו קשרים הדוקים עם יהדות איטליה. הכיבוש האיטלקי שבא אחרי השלטון העות'מאני התקבל בשביעות רצון על ידי יהדות לוב. את הראיה אנו מוצאים, כאמור, בין היתר, באימוץ השפה